

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

А Проаналізовані шляхи формування пізнавального інтересу до образотворчого мистецтва в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Розглянуті ознаки пізнавального інтересу, його характерні особливості та основні стадії процесу формування пізнавального інтересу в процесі навчання.

Ключові слова: інтерес, пізнавальний інтерес, характерні особливості пізнавального інтересу, основні стадії процесу формування пізнавального інтересу, нетрадиційні техніки малювання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності головне завдання викладача полягає в тому, щоб залучити студентів до активної і самостійної творчої діяльності. Необхідною умовою продуктивного навчання образотворчого мистецтва є пізнавальний інтерес. Інтерес до навчання виступає рушійною силою, що відкриває розум, серце, почуття студента. Виховання стійкого інтересу до образотворчого мистецтва – процес тривалий і складний. Цьому сприяє система роботи викладача, зокрема, створення розвивального середовища, відвідування та організація виставок, проведення майстер-класів, проведення нестандартних занять тощо. Особливо цікаві заняття тоді, коли педагог своїм прикладом чи нетрадиційними техніками спонукає студентів до діяльності. Саме тому проблемою наших досліджень є формування пізнавального інтересу до образотворчого мистецтва у майбутніх учителів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Категорію інтересу до педагогічної науки вперше відніс Я. Коменський. Проблема інтересу у психолого-педагогічній науці розглядається в працях С. Рубінштейна, Б. Ананьєва, М. Беляєва, Л. Божович, А. Маркової, В. Мясіщева, М. Цветкова, Г. Щукіної, А. Архіпова, Ю. Бабанського, А. Льовіна, В. Максимової, Ф. Савиної.

Формування пізнавальних інтересів стало предметом досліджень В. Сухомлинського, А. Алексюка, О. Біляєвої, Є. Голанда, Л. Гордона, К. Друзя, В. Онищука, О. Синиці, О. Савченко, І. Унта та ін.

Мета роботи – з'ясувати шляхи формування пізнавального інтересу до образотворчого мистецтва в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Для реалізації мети нашого дослідження передбачено наступні **завдання:** з'ясувати сутність пізнавального інтересу як рушійної сили процесу навчання; окреслити шляхи його формування у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерес є могутнім стимулом успішного навчання, самоосвіти, важливою умовою досягнення позитивних результатів. Поняття інтересу має багато

трактувань. Т. Рибо, Н. Добринін визначають інтерес як вибіркочу спрямованість людини, її уваги. С. Рубінштейн – як вибіркочу спрямованість думок, помислів, прояв розумової та емоційної активності людини. Л. Гордон під інтересом розуміє своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, які підвищують активність, свідомість і діяльність людини.

Н. Морозова визначає інтерес як емоційно-пізнавальне ставлення людини до світу [5].

Б. Друзь вважає, що інтерес – це вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до відповідних видів людської діяльності [2].

Г. Щукіна вважає, що інтерес – це одночасно: і вибіркоча спрямованість психічних процесів людини на об'єкти та явища навколишнього світу; і тенденція, потяг, потреба особистості займатися саме цією галуззю, цією діяльністю, яка приносить задоволення; і потужний збудник активності особистості, під впливом якого всі психічні процеси протікають особливо інтенсивно і напружено, а діяльність стає захопливою і продуктивною; і, нарешті, не індиферентне, а наповнене активними помислами, яскравими емоціями, вольовими прагненнями ставлення до навколишнього світу, до його об'єктів, явищ, процесів [9, с. 12].

Інтереси різняться широтою, силою, дієвістю, змістом.

Інтерес тісно пов'язаний із потребами людини. Якщо предмет, явище, подія, вид діяльності є для людини важливим, значущим, то вона з особливим захопленням займається ним. Осердям інтересу є почуття. Пізнання нового супроводжується почуттями здивування, захоплення, задоволення [5, с. 7–10].

У педагогічній науці виділяють чотири стадії розвитку інтересу: зацікавленість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес. Зацікавленість зумовлена новизною предмета вивчення і є найнижчою формою прояву інтересу. Допитливість виникає в ході пошуку відповідей на проблемні запитання, завдання, є прагненням людини проникнути за межі побаченого й супроводжується емоціями здивування, почуттям радості відкриття. Пізнавальний інтерес має вибіркочу спрямованість на значущі для особистості пред-

мети, об'єкти і виражає особистісну пізнавальну потребу [2, с. 7].

Пізнавальний інтерес пов'язаний із намаганням людини самостійно розв'язати проблемне питання, завдання і є вищою стадією розвитку. Учень прагне зрозуміти сутність предмета, явища, установити закономірності, розкрити причинно-наслідкові зв'язки. При цьому напружується його думка, проявляються вольові зусилля, емоції.

Теоретичний інтерес виникає на основі наукових поглядів, переконань людини і спрямований на глибоке й міцне засвоєння знань, пізнання закономірностей, на застосування знань на практиці [2, с. 8].

У навчанні особливо важливим є пізнавальний інтерес, що виступає рушійною силою процесу навчання й охоплює основні складові психіки людини: розум, волю, почуття.

Отже, пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибірково спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням результатами цієї діяльності. Особливостями пізнавального інтересу є його усвідомленість, емоційність, вольова спрямованість до пізнання.

Якщо інтелектуальна діяльність протікає під впливом пізнавального інтересу, то в учнів проявляються активний пошук, здогад, готовність до розв'язання завдань, емоційні прояви, такі як: здивування, очікування нового, радість, почуття успіху тощо.

Пізнавальний інтерес, пов'язаний із радісними переживаннями від розумової праці, є підґрунтям позитивного ставлення особистості до процесу навчання. Важливою особливістю пізнавального інтересу є активна, пошукова або творча діяльність людини.

Успішний результат діяльності сприяє задоволенню пізнавального інтересу і водночас виступає стимулом для подальшої діяльності.

Про емоційне забарвлення інтересу в процесі професійної діяльності писав А. Пуні. Він наголошував, що інтерес включає три компоненти:

1) знання, якими володіє людина в конкретній галузі;

2) успішна практична діяльність у цій галузі;

3) емоційне задоволення на основі радості, яке отримує людина в результаті практичної діяльності [7, с. 23].

Г. Щукіна виокремлює такі етапи процесу формування пізнавального інтересу:

1) підготовка ґрунту для появи пізнавального інтересу – створення умов, які сприяють появі потреби в знаннях і відповідному виді діяльності;

2) формування позитивного ставлення до навчального предмета і діяльності;

3) організація діяльності, у якій формується справжній пізнавальний інтерес [1, с. 14].

Формування позитивного ставлення до навчальної діяльності залежить від багатьох умов.

Головною умовою формування інтересу є розуміння учнями змісту і значення вивчуваного. Друга важлива умова збудження інтересу – це наявність нового як у змісті вивчуваного, так і

в самому підході до його розгляду. Третя умова формування інтересу – це емоційна привабливість навчання. Треба прагнути, щоб здобути на уроках знання викликали в особистості емоційний відгук, активізували моральні, інтелектуальні та естетичні почуття. Четверта умова виховання інтересу – це наявність оптимальної системи тренувальних творчих вправ і пізнавальних завдань до відповідної «порції» програмного матеріалу [9, с. 26].

Предмет «Образотворче мистецтво з методикою навчання» в педагогічному коледжі належить до циклу професійної підготовки, проте часто студенти вважають його не основним, не виявляють інтересу до його вивчення, особливо до оволодіння практичними навичками малювання. Пояснити це можна кількома причинами: можливістю створювати ілюстративні засоби навчання за допомогою комп'ютерних технологій, невпевненістю студентів у власних здібностях, великою завантаженістю майбутніх фахівців тощо.

Саме тому завдання викладачів – створити належні передумови для появи пізнавального інтересу студентів та його розвитку.

Спробуємо визначити основні фактори, що сприяють формуванню пізнавального інтересу молоді до образотворчого мистецтва.

Наріжною фігурою в цьому процесі є особистість викладача. Якщо наставник закоханий у предмет викладання, сам прекрасно малює, організовує власні виставки, цікавиться новими підходами в образотворчому мистецтві, не зупиняється на досягнутому, то він є джерелом інтересу студентів до предмета.

Однією з умов ефективного впровадження цілісної системи художньо-естетичної освіти та виховання студентської молоді є створення естетичного середовища в навчальному закладі, відкритого до активної взаємодії з навколишнім соціокультурним середовищем.

Мета художньо-естетичного виховання полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні.

У Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А. С. Макаренка є кабінет образотворчого мистецтва, обладнаний не тільки для навчальних занять, але й як дієва творча майстерня та виставковий зал. У 2012 н. р. оновлений кабінет № 36 після капітального ремонту гостинно відчинив свої двері. Тут постійно діють змінні виставки, де талановиті студенти мають прекрасну можливість познайомити всіх зі власною творчістю, а шанувальники образотворчого мистецтва по-новому побачать знайомих однокласників. У кабінеті організовують персональні виставки, тематичні, збірні виставки до свят тощо; проводяться майстер-класи силами викладачів і студентів додаткової кваліфікації «Керівник гуртка образотворчого мистецтва»; масові заходи, присвячені творчості видатних художників і пам'ятним датам «Є іме-

на, які зорею сяють»; зустрічі з професійними художниками-земляками та аматорами «Мальовнича Полтавщина».

З метою формування пізнавального інтересу в коледжі для всіх охочих працює гурток образотворчого мистецтва «Палітра», де студенти розширюють світ своїх захоплень, знайомляться з різноманітними техніками; одержують дружню, авторитетну пораду і підтримку від викладачів і друзів-однодумців. Кожен студент має змогу реалізувати найпотаємніші задуми щодо проби сил у мистецтві, організувавши виставку-презентацію власних робіт у коледжі. Гуртківці беруть участь у різноманітних конкурсах (у межах закладу, міських, обласних, міжнародних); тематичних виставках (традиційно до Дня художника та до Дня коледжу), присвячені знаменним датам, у різноманітних студентських вернісажах тощо.

Основною організаційною формою навчання в коледжі є навчальне заняття, де є невичерпні можливості для формування пізнавального інтересу студентів. Зокрема, це може бути знайомство із сучасними художниками, з їх особливою авторською манерою малювання. Цьому сприяє перегляд відеоматеріалів майстер-класів сучасних талантів, показ викладачем нових підходів, технік виконання малюнка, знайомство студентів із нетрадиційними техніками.

Нетрадиційні техніки малювання демонструють незвичне поєднання матеріалів та інструментів: малювання зубною щіткою, губкою, ватними паличками, картопляними штампиками, пальцями тощо [3].

Наведемо традиційну методичну інструкцію використання нетрадиційних технік малювання: викладач знайомить студентів із тим або тим способом отримання зображення, пояснюючи та аналізуючи запропоновані зразки робіт; викладач демонструє застосування техніки на практиці; викладач пропонує створити студентам власну творчу композицію.

Коротко зупинимося на нетрадиційних техніках, що є актуальними в наш час і викликають підвищений інтерес майбутніх фахівців [8, с. 105–107].

Малювання жорстким напівсухим пензлем: на пензель набирається фарба (вода практично не використовується), і дотиками до паперу заповнюється весь аркуш, контурний малюнок або шаблон. Виходить імітація фактурності пухнастої або колючої поверхні.

Малювання сірниковими коробками: на сірникову коробку набирається густа фарба з блюдця (палітри), і дотиками ним до паперу у вертикальному положенні заповнюється відбитками весь аркуш або його частина. Виходить імітація фактурності цегляної або кахельної поверхні.

Малювання паличками (гілочками з дерева): гілка вмочується в блюдце з густою фарбою (гуаш, акрил), і дотиками нею до паперу в положенні лежачи прокочується по аркушу, заповнюючи відбитками весь аркуш або його частину (відповідно до задуму). Виходить імітація тріщин, сіна, трави, шпалер.

Малювання пальчиками (цей прийом використовують майстри петриківського розпису): опускається в гуаш або акварель палець і наноситься на папір крапки, плями (залежно від задуму – малювання ягід, кетягів; заповнення аркуша кольоровими плямами (спрощений варіант пуантилізму) – малювання настрою, передача фактури (кора і крона дерев, хутро тварин), пейзажні композиції та натюрморти).

Малювання долонькою: опускається в гуаш долоня і робиться відбиток на папері. Відбиток допрацьовується пензлями до отримання зображення (птахи, дерева, метелики).

Відтиснення штампиками-печатками (самостійно зроблені з природних матеріалів, наприклад картоплі, моркви, пекінської капусти, можна використовувати готові штампиками або різні предмети як печатки (гудзики, пробки, ватяні палички, листя дерев): треба вмочити печатку у густу фарбу і виконати відтиснення на папір.

Відтиснення поролоном: треба притиснути шматок поролону до штемпельної подушки з фарбою і виконати відтиснення на папері.

Відтиснення зім'ятим папером/тканиною: треба нанести фарбу (краще гуаш) на зім'ятий папір/тканину і виконати відтиснення на аркуші (так можна створити фактурний фон-підмалювок або малюнок предметів). Цікавий ефект можна отримати, виконуючи акварельними фарбами пейзажний мотив на попередньо зім'ятому папері.

Малювання восковою крейдою (свічкою) з пропелло аквареллю: спочатку виконується лінійно-штриховий рисунок восковою крейдою (свічкою) на білому або зафарбованому у світлі кольори папері. Потім – основний малюнок, при якому малюнок свічкою (восковою крейдою) залишається світлим або білим, а тло щоразу стає темнішим. Такий прийом підходить для виконання зимового пейзажу, морозних візерунків на склі.

Монотіпія предметна: треба скласти аркуш паперу вдвоє, на одній його половині малюється лише половина предмета (об'єкти для малювання вибираються симетричні). Малювати фарбами необхідно швидко. Після того, як виконали малюнок половини предмета в кольорі, доки не висохла фарба, аркуш знову складається навпіл для отримання відбитка.

Монотіпія пейзажна: складається аркуш навпіл. На одній його половині малюється пейзаж, на іншій виходить його віддзеркалення в озері, річці (відбиток). Малюнок виконується швидко, щоб фарби не встигли висохнути. Половина аркуша, що призначена для відбитка, протирається вологою губкою або змочується широким пензлем. Початковий малюнок, після того як з нього зроблено відтиснення, пожвавлюється фарбами, щоб він сильніше відрізнявся від відбитка. Можна наносити малюнок-основу на плівку або скло (фарби змішуємо з рідким милом, щоб краще лягли на гладку поверхню). Щоб отримати відбиток, аркуш повинен бути сирим або ж друкувати з основи швидко, поки фарби не висохли на поверхні. З одного малюнка-основи може вийти 2 відбитки.

Чорно-білий гратаж (грунтований аркуш): на-

тирається свічкою лист паперу так, щоб він був повністю покритий шаром воску. Потім на нього наноситься туш або гуаш, розведена милом, кількома шарами. Потрібно розрахувати час для висихання (15–25 хв.). Потім гострим предметом продряпується малюнок.

Кляксографія звичайна: на аркуші досить густою фарбою різних кольорів (акварель, гуаш) ставлять плями (струшують із пензля або наливають на фон) у довільному порядку, при цьому аркуш нахилиють, щоб отримати різноманітні форми. Потім зверху можна аркуш накрити іншим і притиснути (можна зігнути аркуш навпіл, на одну половину крапнути туш, а іншою прикрити). Далі верхній аркуш знімається, а зображення уважно розглядається, щоб визначити, на що воно схоже. Можна потім домалювати і придумати назву.

Набризк: треба набрати фарбу одного кольору (підходить як акварель, так і гуаш) на пензель (бажано, щоб пензлі були великих розмірів, можуть бути круглі або плоскі, з білки або щетини), і, тримаючи пензель однією рукою ближче до краю, легенько постукувати по ньому іншою рукою або будь-яким предметом. Можна просто струшувати фарбу з пензля на аркуш, дослідним шляхом підбираючи густину фарби. Для розбризкування можна також використовувати зубну щітку, яку потрібно тримати вниз щетиною і пальцем рухати щетину, постійно витираючи палець від краплини фарби. Ця техніка підходить як для створення фону, так і для отримання різних ефектів (салют, квітуче поле, хуртовина тощо).

Студенти, майбутні вчителі початкових класів, із задоволенням оволодівають нетрадиційними техніками малювання. З метою розвитку інтересу до образотворчого мистецтва у майбутніх учителів початкових класів доцільно на заняттях і в гуртковій роботі використовувати сучасні нетрадиційні підходи й техніки малювання.

Висновки. Пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної

з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності. Рівень розвитку інтересів може змінюватися під впливом цілеспрямованої роботи.

Практичне формування пізнавальних інтересів особистості здійснюється під час навчання в коледжі.

Викладачеві необхідно більше уваги приділяти відбору змісту навчального матеріалу: ознайомлювати студентів з новими даними, які можуть показати їм сучасний рівень науки, мистецтва і перспективи його розвитку; розкривати практичне значення, можливості застосування здобутих знань і вмій у ВНЗ у повсякденному житті, трудовій діяльності; організовуючи заняття з образотворчого мистецтва, урізноманітнювати самостійну пізнавальну діяльність студентів; розвивати й підтримувати в самостійній роботі творчий рівень, що потребує активного спостереження, уяви, самостійного мислення, вдосконалення досвіду.

Для збудження у студентів потягу до пізнавальної творчої діяльності дуже важливо по-жвавлювати заняття елементами зацікавленості з урахуванням завдань предмета; практикувати індивідуальні завдання, що потребують знань, які виходять за межі програми; рекомендувати в процесі навчання вивчати нові техніки малювання.

Список використаних джерел

1. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении / под ред. Г. И. Щукиной. – Москва : Просвещение, 1984. – 145 с.
2. Друзі, Б. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання / Б. Г. Друзь. – Київ : 1998. – 122 с.
3. Каложкін, В. Розвиток творчості учнів : метод. посіб. / В.Ф. Каложкін – Київ : Основа, 2008.
4. Киричук, О. І. Виховання в учнів інтересу до навчання / О. І. Киричук. – Київ : Знання, 1986. – 48 с.
5. Морозова, Н. Учителю о познавательном интересе / Т. Н. Морозова // Психология и педагогика. – 2007. – № 2. – С. 7–10.
6. Онищук, В. О. Шлях до глибоких знань / В. О. Онищук. – Київ : Знання, 1999. – 47 с.
7. Пуни, А. Психологические основы волевой подготовки в спорте: [уч. пос.] / А. Ц. Пуни. – Ленинград : ГДОИФК им. П. Ф. Лесгафта, 1977. – 48 с.
8. Терещенко, О. П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О. П. Терещенко. – Київ : Світлич, 2009: іл. – 112 с. – Бібліогр.: С. 105–107.
9. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – Москва : Педагогика, 1988. – 208 с.

*Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 01.02.2016*

Ярова Т. П. Формирование познавательного интереса к изобразительному искусству у будущих учителей младших классов.

А Проанализированы пути формирования познавательного интереса к изобразительному искусству в процессе профессиональной подготовки будущих учителей младших классов. Рассмотрены признаки познавательного интереса, его характерные особенности и основные стадии процесса формирования познавательного интереса в процессе обучения.

Ключевые слова: интерес, познавательный интерес, характерные особенности познавательного интереса, основные стадии процесса формирования познавательного интереса, нетрадиционные техники рисования.

Yarova T. P. Cognitive interest formation in fine arts of future primary school teachers.

S The ways of cognitive interest formation in fine arts during the process of future primary school teachers' professional training are analyzed in the article. It deals with the signs of cognitive interest, its characteristic features and main stages of cognitive interest formation in learning process.

Key words: interest, cognitive interest, cognitive interest characteristic features, the main stages of cognitive interest formation, non-traditional painting techniques.